

قوانین و مقررات فرزندخواندگی در حقوق ایران

در حقوق ایران راه‌هایی پیش‌بینی شده است تا افرادی که متقاضی نگهداری از بچه‌های بی‌سرپرست هستند بتوانند با کمک نهادهای دولتی سرپرستی این کودکان را بر عهده بگیرند.

در حقوق ایران راه‌هایی پیش‌بینی شده است تا افرادی که متقاضی نگهداری از بچه‌های بی‌سرپرست هستند بتوانند با کمک نهادهای دولتی سرپرستی این کودکان را بر عهده بگیرند. نخستین نکته مهم در این خصوص این است که سازمان متولی در امور سرپرستی کودکان بی‌سرپرست و بد سرپرست و در واقع فرزندخواندگی، سازمان بهزیستی است و تمام اقدامات و هماهنگی‌های مربوطه از طریق این سازمان به عمل می‌آید. اما حال باید دید چه کسانی می‌توانند برای سرپرستی کودکان و نوجوانان درخواست بدهند؟

به گزارش «تابناک» مطابق قوانین کنونی ایران سه دسته از افراد می‌توانند، درخواست پذیرش سرپرستی کودکان و نوجوانان را بدهند:

زن و شوهری که ۵ سال از تاریخ ازدواج آن‌ها گذشته باشد و صاحب فرزند نشده باشند. حداقل یکی از زن یا شوهر باید بیشتر از سی سال سن داشته باشند. همچنین در صورتی که هنوز ۵ سال از ازدواج نگذشته باشد اما با تشخیص پزشک قانونی امکان بچه دار شدن نداشته باشند، می‌توانند تقاضای پذیرش سرپرستی کودکان و نوجوانان را بدهند.

زن و شوهر دارای فرزند؛ البته حداقل یکی از آن‌ها باید بیشتر از سی سال سن داشته باشد.

دختران و زنان بدون همسر در صورتی که حداقل سی سال سن داشته باشند می‌توانند به تنهایی تقاضای پذیرش سرپرستی کودکان و نوجوانان را بدهند.

در خصوص این سه دسته از متقاضیان چند نکته بسیار مهم باید ذکر شود:

از میان این سه دسته، اولویت ابتدا با زن و شوهر بدون فرزند سپس با زنان و دختران بدون همسر و در نهایت با زن و شوهری است که فرزند داشته باشند.

اگر کودک اقوام و بستگانی داشته باشد اصولاً اولویت سرپرستی با این اقوام و بستگان است حتی اگر برخی شرایط قانونی را نداشته باشند (این امر بسته به تشخیص دادگاه و مصلحت کودک یا نوجوان است).

اگر دختران و زنان بدون همسر (سرپرست منحصر) تصمیم به ازدواج بگیرند، باید مشخصات فرد مورد نظر خود را به دادگاه اعلام کنند. سازمان بهزیستی نیز باید گزارش ازدواج را به دادگاه ارائه کند. در این صورت دادگاه با بررسی پرونده در خصوص ادامه سرپرستی به صورت مشترک یا فسخ سرپرستی تصمیم می‌گیرد.

دختران و زنان بدون همسر تنها می‌توانند سرپرستی کودک یا نوجوان دختر بالای دو سال را بر عهده بگیرند.

سرپرستان باید چه شرایطی داشته باشند؟

سؤال مهم بعدی این است که سرپرستان طبق قانون باید چه شرایطی داشته باشند؟ مطابق قوانین کنونی ایران، متقاضیان سرپرستی کودک یا نوجوان باید دارای شرایط زیر باشند:

محجور نباشند؛ یعنی طبق قانون بتوانند امور مالی و غیرمالی خود را در کمال صحت عقل انجام دهند و خود نیازمند سرپرست نباشند؛

محکومیت کیفری مؤثر نداشته باشند؛ به همین دلیل ارائه عدم سوء پیشینه کیفری برای افراد متقاضی ضروری است؛

سلامت جسمی و روانی و توانایی عملی لازم برای نگهداری و تربیت کودکان و نوجوانان تحت سرپرستی خود را داشته

باشند. هم چنین نباید به بیماری های واگیردار یا صعب العلاج مبتلا باشند؛

به مواد مخدر، روان گردان و مشروبات الکلی اعتیاد نداشته باشند؛

صلاحیت اخلاقی داشته باشند؛

معتقد به یکی از ادیان به رسمیت شناخته شده در ایران باشند (مسلمان، مسیحی، کلیمی یا زرتشتی باشند)؛

تمکن مالی داشته باشند (در مورد این شرط به زودی صحبت خواهیم کرد)

کدام کودکان و نوجوانان را می توان به سرپرستی سپرد؟

حال که در مورد شرایط سرپرستان صحبت کردیم، باید ببینیم کدام دسته از کودکان و نوجوانان را می توان مطابق با این قانون به سرپرستی سپرد. در حال حاضر کودکان و نوجوانانی را می توان به سرپرستی قبول کرد که زیر ۱۶ سال سن داشته و دارای یکی از شرایط زیر باشند:

امکان شناخت پدر، مادر و جد (پدربزرگ) پدری آن ها وجود نداشته باشد؛

هیچ کدام از پدر، مادر یا جد پدری آن ها زنده نباشند؛

کودکان و نوجوانانی که سرپرستی آنها از سوی دادگاه به بهزیستی سپرده شده است و تا دو سال بعد از آن پدر، مادر یا جد پدری آنان برای سرپرستی به بهزیستی مراجعه نکرده باشد؛

هر گاه پدر، مادر یا جد پدری هیچ کدام صلاحیت سرپرستی از کودک را نداشته باشند.

روند و پروسه سرپرستی

در حال حاضر در برخی استان ها به صورت آزمایشی، متقاضیان می توانند به صورت اینترنتی و با مراجعه به پایگاه اینترنتی سازمان بهزیستی (سامانه فرزندانگی) مشخصات خود را ثبت کنند و تقاضای سرپرستی کودکان و نوجوانان را بنمایند. در غیر این صورت متقاضی باید به سازمان بهزیستی محل سکونت خود مراجعه و فرم های مربوطه در این زمینه را پر کند. پس از بررسی اولیه مدارک، متقاضی به مشاور سازمان معرفی خواهد شد. سپس شرایط این افراد مطابق با قانون مورد بررسی قرار می گیرد و در صورت واجد شرایط بودن در لیست انتظار برای انتخاب کودک قرار می گیرند. پس از اینکه نوبت این افراد شد و کودک/نوجوان مورد نظر را انتخاب نمودند، دادگاه برای این افراد حکم موقت سرپرستی به مدت شش ماه صادر می کند. در تمام این مدت -قبل و بعد از صدور حکم سرپرستی موقت- کارشناس سازمان بهزیستی می تواند به محل زندگی متقاضی مراجعه و نسبت به وجود یا عدم وجود شرایط مناسب و قانونی برای سرپرستی اظهار نظر نماید.

در مدت سرپرستی موقت اسامی پدر یا مادر وارد شناسنامه کودک یا نوجوان نخواهد شد و دادگاه در صورت صلاحدید می تواند این حکم سرپرستی را لغو کند (مانند اینکه یکی از شرایط قانونی که پیش از این درباره آن صحبت کردیم، از بین برود). اما پس از اینکه حکم سرپرستی دائم از سوی دادگاه صادر شد، سرپرستان می توانند برای وارد کردن نام خود در شناسنامه کودک به اداره های ثبت اسناد ثبت احوال مراجعه نمایند.

تمکن مالی سرپرستان

به نوشته «چطور» متقاضیان سرپرستی موظف هستند تمامی هزینه های مربوط به نگهداری و تربیت و تحصیل افراد تحت سرپرستی خود را متحمل شوند. از آنجا که این وظیفه و تعهد حتی پس از فوت سرپرست نیز تا تعیین سرپرستان جدید بر عهده سرپرست است، بنابراین سرپرست باید خود را در یکی از شرکت های بیمه، به نفع کودک یا نوجوان تحت سرپرستی بیمه عمر کند. مطابق قانون، تکلیف سرپرستان در خصوص نگهداری، تربیت و نفقه در برابر کودک یا نوجوان تحت سرپرست همان تکالیف والدین در مقابل فرزندان خود است.

علاوه بر این، مطابق قانون پس از طی روال اداری و قانونی برای پذیرش سرپرستی و برای دائمی شدن حکم سرپرستی، متقاضی سرپرستی باید بخشی از اموال و حقوق خود را به کودک یا نوجوان تحت سرپرستی منتقل نماید. تشخیص اینکه چه مالی و به چه میزان باید به کودک منتقل شود اصولاً بر عهده دادگاه است اما معمولاً این کار از طریق تملیک تمام یا بخشی از یک ملک به نام کودک انجام می پذیرد.

دلیل وجود این مقرره قانونی این است که مطابق اصول اسلامی و قانونی ما، فرزندخوانده از پدرخوانده و مادرخوانده خود ارث نمی برد حتی اگر پدرخوانده یا مادرخوانده هیچ وارث قانونی دیگری نداشته باشند. به همین دلیل قانونگذار برای حمایت از این کودکان و نوجوانان این مقرره را قرار داده است تا در صورتی که اتفاقی برای هر یک از سرپرستان بیفتد کودک بدون حمایت و پشتوانه مالی نماند.

مسئله محرمیت

مسئله حائز اهمیت بعدی که بیشتر جنبه شرعی دارد، بحث محرمیت پدر یا مادرخوانده با فرزندخوانده است. در این خصوص مراجع عظام تقلید، نظرات متفاوتی دارند بنابراین هر شخصی باید به مرجع تقلید خود مراجعه کند. برای کمک به متقاضیان در این زمینه در سازمان بهزیستی با همکاری حوزه های علمیه، دفاتر مشاوره دینی مربوط به فرزندخواندگی دایر شده است.